

Pitaj, propituj, predlaži!

Alati za lokalno planiranje politika
za mlade

Impressum

Autorica:

Josipa Tukara Komljenović

Izdavačica:

Mreža mladih Hrvatske
Selska cesta 112c, 10000 Zagreb

Dizajn:

Mreža mladih Hrvatske

Godina izdanja: 2025.

**Sufinancira
Europska unija**

Financirano sredstvima Europske unije. Iznesena mišljenja i stavovi odražavaju isključivo stav autora i ne moraju se podudarati sa stavovima Europske unije ili Agencije za mobilnost i programe Europske unije. Ni Europska unija ni tijelo koje dodjeljuje bespovratna sredstva ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Sadržaj

1. Uvod

2. Što su to EU ciljevi za mlade?

3. Zašto i kako okupiti mlade za sudjelovanje u dijalogu s donositeljima odluka?

4. Koji su postojeći modeli uključivanja mladih?

5. Kako participativno raditi s mladima?

6. Kako biti inkluzivan i uključiv?

7. Umjesto zaključka, kontrolna lista?

8. Literatura

1.Uvod

Kratka brošura koja se nalazi pred vama donosi konkretne smjernice, alate i inspiracije za uključivanje mladih u procese donošenja odluka na način koji je smislen, inkluzivan i održiv. Nastala je u sklopu Erasmus+ projekta „360 Youth Dialogue“ sufinanciranog sredstvima Europske unije kojeg provodi Mreža mladih Hrvatske s partnerskim organizacijama s ciljem unapređenja dijaloga između mladih i donositelja odluka na lokalnoj i nacionalnoj razini. Partnerske organizacije su: LAG Vallis Colapis, Udruga ZUM, PRONI Centar za socijalno podučavanje (VUKOVAR) te Udruga za poticanje razvoja ljudskih potencijala i kreativnosti – Prizma.

Brošura je namijenjena mladima koji žele bolje razumjeti kako mogu utjecati na procese odlučivanja – u školi, zajednici ili društvu općenito. Kroz konkretne metode i alate mladi dobivaju podršku za preuzimanje aktivnije uloge, razvijanje kritičkog mišljenja i jačanje vlastitog glasa. Potičemo ih da pitaju, propituju i predlažu jer promjene započinju upravo tada.

Istovremeno, **brošura je namijenjena i donositeljima_cama odluka**, odnosno osobama koje imaju moć oblikovati javne politike, svakodnevne prakse i društvene procese. To uključuje ravnatelje_ice škola, učitelje_ice, lokalne vijećnike_ce, gradonačelnike_ce, županijske dužnosnike_ce, službenike_ce u institucijama, zaposlenike_ce u centrima za mlade, kao i nacionalne donositelje_ce odluka poput ministara, ministrica i saborskih zastupnika_ca. Ova brošura nudi im smjernice kako otvoriti prostor za participaciju mladih, kako ih pozvati i kako osigurati da se njihov glas zaista čuje i uvaži.

Unatoč činjenici da mladi čine važan dio društva, često su isključeni iz procesa u kojima se odlučuje o stvarima koje izravno utječu na njihov život, od obrazovanja, prostora za mlade, mentalnog zdravlja, pa sve do klimatskih i socijalnih politika. Mnogi mladi smatraju da ih se ne čuje, da su formalno uključeni tek „reda radi“ ili da njihove ideje ne ostavljaju stvaran trag. Posebno su ranjive skupine mladih iz ruralnih sredina, mladi s invaliditetom, pripadnici manjina.

S druge strane, donositelji odluka i kad žele smisleno uključiti mlade, nisu sigurni kako to učiniti kvalitetno, efektivno i pošteno, bez da participacija ostane na simboličkoj razini. Upravo zbog toga, ova brošura nudi praktične metode, provjerene pristupe i kontrolnu listu koja mogu pomoći da uključivanje mladih ne bude iznimka, već pravilo.

Kvalitetan dijalog nije jednokratni događaj, već proces koji se gradi kroz uzajamno povjerenje, otvorenost i kontinuiranu suradnju.

2. Što su to EU ciljevi za mlade?

EU ciljevi za mlade (engl. *European Youth Goals*) rezultat su VI. ciklusa Dijaloga Europske unije s mladima koji se odvijao između 2017. i 2018. godine, uključujući konzultacije s preko 43 000 mladih Europljana i Europljanki. Kroz ovaj proces mladi su dobili platformu da izravno artikuliraju svoje potrebe, ideje i prijedloge – a upravo iz tog participativnog dijaloga proizašlo je jedanaest ciljeva koji danas čine srž Strategije EU-a za mlade 2019. – 2027. Ključna vrijednost ovog procesa jest to da su ciljevi nastali od mladih, a ne samo za mlade, te su na taj način postali sastavni dio politika za mlade diljem Europe. Oni tako predstavljaju jedinstven primjer kako glas mladih može oblikovati europske javne politike i usmjeriti ih prema stvarnim izazovima s kojima se mladi suočavaju.

Ciljevi obuhvaćaju širok spektar tema relevantnih za mlade:

1. Povezivanje Europske unije s mladima

Cilj: Potaknuti osjećaj pripadnosti mladih europskom projektu i izgraditi most između Europske unije i mladih kako bi se vratilo povjerenje i povećalo njihovo sudjelovanje

2. Ravnopravnosti svih rodova

Cilj: Osigurati ravnopravnost svih rodova i rodno osvještavanje pristupe u svim područjima života mladih

3. Inkluzivna društva

Cilj: Omogućiti i osigurati uključenost svih mladih u društvu.

4. Informacije i konstruktivni dijalog

Cilj: Osigurati da mladi ljudi imaju bolji pristup pouzdanim informacijama, poduprijeti njihove sposobnosti kritičkog vrednovanja informacija i uključivanja u sudionički i konstruktivni dijalog

5. Mentalno zdravlje i dobrobiti mladih

Cilj: Povećati razinu mentalne dobrobiti i zaustaviti stigmatizaciju vezanu za probleme mentalnog zdravlja te tako promicati socijalnu inkluziju svih mladih ljudi.

6. Poticaj mladima iz ruralnih sredina

Cilj: Osigurati uvjete koji će omogućiti mladima iz ruralnih sredina da ispune svoje pune potencijale.

7. Kvalitetni poslovi za sve

Cilj: Jamčiti pristupačno tržište rada s prilikama koje vode kvalitetnim poslovima za sve mlade ljude.

8. Kvalitetno učenje

Cilj: Integrirati i unaprijediti različite oblike učenja kako bi mladi bili spremni za izazove koje nosi dinamični život u 21. stoljeću.

9. Prostor i sudjelovanje za sve

Cilj: Osnažiti demokratsko sudjelovanje i autonomiju mladih te osigurati prostore za mlade u svim domenama društva.

10. Održiva zelena Europa

Cilj: Izgraditi društvo u kojem su svi mladi aktivno uključeni, educirani i sposobni doprinijeti zaštiti okoliša u svakodnevnom životu.

11. Organizacije mladih i Europski programi

Cilj: Osigurati svim mladim ljudima jednaki pristup organizacijama mladih i europskim programima za mlade, s ciljem razvoja društva koje počiva na europskim vrijednostima i identitetu.

EU ciljevi za mlade **važni su mladima** jer im daju glas i potvrđuju njihovu perspektivu kao relevantnu za kreiranje politika. Ciljevi oblikuju područja djelovanja koja se dotiču svakodnevnog života, kao što su obrazovanje, zapošljavanje, mentalno zdravlje i okoliš. Oni mladima otvaraju mogućnosti participacije i osiguranja prava, prostora i resursa za njihovo djelovanje.

2.1 Zašto su EU ciljevi za mlade važni i potrebni?

Ciljevi su važni i za donositelje_ice odluka jer nude jasno definirane smjernice i okvire za sektor mladih na svim razinama, odnosno na razini Europske unije, ali i na nacionalnoj i lokalnoj razini. Jednako tako potiču na integraciju mladih perspektiva u sve sfere politike (tzv. *youth mainstreaming*) te omogućuju jačanje legitimnosti i učinkovitosti politika, kroz participativni i inkluzivni pristup.

Ciljevi za mlade sastavni su dio (Annex) Strategije EU-a za mlade 2019. – 2027.

Uključi, poveži, osnaži (engl. *Engage, Connect, Empower*) osmišljene kako bi osnažila mlade i potaknula cjeloživotnu uključenost isti. Oni isto tako djeluju kao zajednička vizija i temelj za političku suradnju te mobilizaciju resursa na različitim razinama koji pomažu ostvarenju potreba mladih te odgovaraju na izazove s kojima se susreću.

Ukratko, EU ciljevi za mlade mladima pružaju osjećaj pripadnosti, osnažuju ih te im pružaju mogućnost sudjelovanja te legitimiraju njihove potrebe. Donositeljima_cama odluka služe kao konkretan okvir za djelovanje te smjernice za provođenje na lokalnoj razini potičući uključenost mladih, inkluzivnost i uvažavanje njihovih potreba. EU ciljevi za mlade predstavljaju most između glasova mladih i institucionalnih politika. Oni su instrument participacije i konkretizacije potreba mladih. Dok mladima osiguravaju vidljivost i pravo na participaciju, donositeljima_cama odluka nude jasan i usmjeren strateški okvir za promicanje politika koje odgovaraju stvarnim potrebama mladih u 21. stoljeću.

3. Zašto i kako okupiti mlade za sudjelovanje u dijalogu s donositeljima odluka?

Sudjelovanje mladih u procesima donošenja odluka na lokalnoj razini ključan je preduvjet za izgradnju inkluzivnih, održivih i mladima relevantnih politika. Kada su mladi uključeni od samog početka, ne samo da se povećava kvaliteta odluka, već se jača i povjerenje između mladih i donositelja_ica odluka, odnosno institucija. Tako povjerenje potiče aktivno građanstvo među mladima i smanjuje osjećaj isključenosti iz lokalne zajednice.

Mlade je važno uključiti kako bi **politike postale relevantnije i učinkovitije**. Mladi najbolje poznaju izazove i prilike koje ih okružuje. Njihov doprinos može spriječiti donošenje politika koje ne odgovaraju stvarnim potrebama. Uključivanje mladih u takve strukturirane procese doprinosi i **izgradnji demokratske kulture** čime se stvara participacija te ih se uči kako funkcioniraju institucije, procesi i demokratski mehanizmi.

Uključivanje mladih utječe i na **jačanje društvene kohezije** jer kad mladi imaju glas, osjećaju veću povezanost s lokalnom zajednicom, što smanjuje nepovjerenje i apatiju. Sudjelovanje u dijalogu pruža mladima priliku za razvijanje komunikacijskih, pregovaračkih i organizacijskih vještina, što pridonosi **razvoju njihovih vještina i samopouzdanja**.

Pronalazak odgovora na pitanje kako okupiti mlade za sudjelovanje može se potražiti u prvom koraku prilikom planiranja politika i drugih relevantnih dokumenata za mlade, odnosno u osiguravanju njihove **prisutnosti i aktivnog sudjelovanja**. To se ne odnosi samo na pitanje pozivanja mladih, već stvaranje uvjeta da se odazovu, ostanu uključeni i osjete da njihov doprinos ima težinu.

Prisutnost mladih i aktivnog sudjelovanja moguće je postići na sljedeće načine:

1. Organiziranje fokus grupa i drugih javnih rasprava prilagođenih mladima

Umjesto formalnih, dugih i birokratskih sastanaka, potrebno je birati interaktivne i kreativne formate. Fokus grupe mogu biti tematske (npr. moderirani razgovori na temu javnih prostora za mlade, poboljšanje poslovnih prilika ili unapređenje formalnog i neformalnog obrazovanja) i vođene metodama koje potiču dijalog. Neki od primjera metoda su „world cafe“ ili „open space technology“. Više o različitim metodama rada s mladima može se pronaći u sljedećim poglavljima.

2. Korištenje digitalnih alata i društvenih mreža za pozive na sudjelovanje

Prisutnost mladih i aktivnog sudjelovanja moguće je postići i korištenjem digitalnih alata i društvenih mreža s obzirom da mladi najčešće komuniciraju putem njih. Platforme kao što su Instagram, TikTok, WhatsApp i slične su kanali koji se mogu koristiti ne samo za informiranje mladih, već i za pozivanje na sudjelovanje na aktivnostima organiziranim od strane donositelja_ica odluka, prikupljanja mišljenja mladih, davanja povratnih informacija na kreirane politike, programe, akcijske planove ili pak događaje i aktivnosti koje se planiraju za mlade. Ankete i interaktivni storyji također se mogu koristiti za prikupljanje informacija od mladih. Digitalni alati i društvene mreže su sastavni dio života mladih osoba te trebaju biti shvaćeni kao „saveznici“ u povećavanju odaziva mladih za sudjelovanje na planiranom događanju kojeg organiziraju donositelji odluka (ravnatelji_ce škola, gradonačelnici_ce, organizacije civilnog društva, itd.). Jednako tako mlade osobe mogu koristiti različite digitalne platforme za izražavanje svojih potreba, upućivanje na izazove s kojima se susreću te kao alate za zagovaranje.

3. Partnerstvo sa školama, fakultetima i udrugama mladih

Odgojno-obrazovne ustanove i udruge mladih i za mlade često imaju već izrađene odnose s mladima i mogu poslužiti kao most za donositelje odluka i njihovo stvaranje dijaloga s mladima. Dijalog s mladima moguće je ostvariti kroz integraciju konzultacija u školske sate građanskog odgoja ili na satovima razredne zajednici, ili pak uključenjem i dolaskom na aktivnosti u organizaciji udruga. Predloženi načini otvaraju prostor za dijalog te približavaju donositelje_ice odluka mladima.

4. Prilagođavanje jezika i formata komunikacije

Službeni birokratski jezik može biti demotivirajući za mlade osobe. Potrebno je u komunikaciji s mladima koristiti jasan, jednostavan i mladima blizak jezik, takozvani *youth friendly* jezik. U komunikaciju je preporučljivo uključiti i vizualno atraktivne materijale (posebice u komunikaciji putem digitalnih kanala), kao što su infografike, kratki video materijali, memovi i slično.

Razmišljajući zaključno na pitanje „**što dodatno osigurava kvalitetno uključivanje mladih?**“ moguće je ponuditi sljedeći kontrolnu listu:

- **Vidljivi rezultati** - mladi trebaju znati da je njihov doprinos uvažen. Povratne informacije su ključne i utječu na osjećaj pripadnosti i uključivosti mladih. Isto je moguće postići kroz usmene povratne informacije mladima, javne izvještaje s naglaskom da su mladi dali svoj doprinos. Najveće priznanje i vidljivost svakako je implementiranje ideja koje su mladi predložili.
- **Fleksibilno vrijeme i mjesto susreta** - termini i lokacije susreta s mladima trebaju biti prilagođeni njihovim potrebama, školskim rasporedima ili fakultetskim i radnim obvezama. Jednako tako je nužno voditi brigu o pristupačnosti prostora i dostupnosti prostora osobama s invaliditetom kako bi ravnopravno mogli sudjelovati.
- **Siguran i inkluzivan prostor** - nastavno na prethodno, potrebno je osigurati da svi mladi, uključujući pripadnike i ranjivih skupina, imaju jednaku priliku za sudjelovanje. Isto tako je važno težiti osiguranju jednake rodne zastupljenosti kako bi se svi glasovi jednako čuli i uvažili.
- **Motivacija i priznanje** – poticaji mladima za sudjelovanje u dijalogu s donositeljima odluka mogu biti simbolični (primjerice potvrde o sudjelovanju, javna pohvala) ili praktični (pokrivanje putnih troškova, obroka, nagrade u manjim natjecanjima ideja).

Okupiti mlade osobe znači stvoriti okruženje u kojem se osjećaju pozvano, dobrodošlo i sigurno izraziti mišljenje. To nije jednokratni čin, već proces građenja povjerenja i navike sudjelovanja. Kada lokalne vlasti, ali i regionalne te nacionalne ulažu u takve procese, stvaraju temelje za kvalitetniji dijalog, otvorenije i otpornije zajednice te u konačnici politike koje doista odražavaju potrebe svojih građana. Jednako tako pridonose osjećaju pripadnosti i „vlasništva“ nad procesima koji direktno utječu na njihove živote, pridonoseći zadržavanju i ostanku mladih i manjim lokalnim zajednicama i sredinama.

4. Koji su postojeći modeli uključivanja mladih?

U Hrvatskoj su različitim zakonskim regulativama definirani različiti oblici, odnosno modeli za uključivanje mladih u procese donošenja odluka, savjetovanja i informiranja donositelja odluka. Oni su u velikom broju svojih opisa savjetodavna tijela, koja se osnivaju kako bi pomogla donositeljima odluka od manjih razina, kao što su školske zajednice do nacionalne razine. Neki od oblika na lokalnim razinama postojećih modela uključivanja mladih su sljedeći:

1. Dječje gradsko vijeće

Dječje gradsko vijeće je tijelo koje okuplja djecu, a često su na gradskim razinama osnovana u sklopu inicijativa Gradovi prijatelji djece. Ono je savjetodavno tijelo koje omogućava djeci izražavanje mišljenja, davanje prijedloga i pruža im priliku za sudjelovanje u odlukama važnim za njihovu zajednicu.

Svrha dječjih gradskih vijeća je zastupanje interesa djece pred lokalnim vlastima, ali i razvoj građanske svijesti od ranog djetinjstva te integraciju djece u lokalne procese. Njihov doseg djelovanja usmjeren je na suradnju s gradom, školama, udrugama te drugim relevantnim donositeljima odluka. Iako ista imaju mnoge prednosti za djecu, njihovo ograničenje je savjetodavna uloga te ovisnost o podršci i mentoriranju odraslih.

2. Vijeće učenika

Vijeće učenika je savjetodavno tijelo koje djeluje unutar osnovni i srednjih škola te se osnivaju i u učeničkim domovima te centrima za odgoj i obrazovanje. Vijeća učenika okupljaju predstavnike svih razrednih odjela. Njihov svrha je predstavljanje interesa učenika, komunikacija s ravnateljem i nastavnicima te poticanje školskih inicijativa i drugih učenika na odgojno-obrazovne ustanove.

Doseg djelovanja Vijeća učenika je direktan utjecaj na školski život i aktivnosti koje se provode, ali i razvoj vještina vođenja i pregovaranja kod mladih osoba. Vijeća učenika imaju svoje prednosti i mane, odnosno ona omogućuju dostupnost i suradnju s mladima te mladima pružaju priliku za rano iskustvo participacije. Međutim, „ovlasti“ Vijeća učenika su isključivo savjetodavne s donositeljem odluka (rukovodstvom škole) te je ograničenih mogućnosti izvan školske zajednice. Njegova kvaliteta rada često ovisi i o angažmanu koordinатора i članova.

3. Savjet mladih općine, grada ili županije

Savjeti mladih su zakonski regulirana savjetodavna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, definirana Zakonom o savjetima mladih (NN 41/14, 83/23). Njihova svrha je aktivno uključivanje mladih (od 15 do 30 godina) u javni život, sudjelovanje u donošenju odluka o pitanjima važnim za mlade, te informiranje i savjetovanje donositelja odluka. Doseg djelovanja savjeta mladih je kroz sudjelovanje u izradi i praćenju lokalnih programa za mlade.

Prednost postojanja i djelovanja kroz savjete mladih je u njihovoj institucionalnoj legitimnosti (zakonski okvir propisuje savjetodavne ovlasti i način rada) te mogućnosti utjecaja na javne politike. Međutim, ograničen su upravo u tom savjetodavnom momentu bez izvršnih ovlasti. Članove_ice savjeta imenuju predstavnička tijela što može utjecati na neovisnost i angažman savjeta mladih.

4. Udruge mladih i za mlade

Organizacije civilnoga društva, formalne i neformalne inicijative mladih, zagovaraju interese mladih te provode programe, aktivnosti i akcije koje pomažu poboljšanju života mladih. Njihova svrha je usmjerena na odgovaranje na stvarne potrebe mladih, provedbu aktivnosti kao što su edukacije, volonterske akcije, kvalitetnu organizaciju slobodnog vremena, itd. Udruge mogu djelovati lokalno, regionalno ili nacionalno te ih obilježava fleksibilnost u djelovanju, ali i mogućnost brzog reagiranja i odgovaranja na izazove s kojima se mladi susreću.

Udruge su saveznice u radu s mladima, spona između donositelja_ica odluka i mladih. Udruge djeluju na poticanju i educiranju mladih za participaciju. No njihovo često ograničenje je ovisnost o projektnom financiranju te osiguravanje održivosti.

5. Participativni budžeti za mlade

Participativni budžet je mehanizam sudjelovanja građana_ki, uključujući mlade, u kojem zajednica predlaže, raspravlja i glasa o elementima, projektima i stavkama koji će se financirati iz dijela javnog proračuna. Svrha participativnog budžetiranja je povećanje transparentnosti rada lokalne vlasti, pokazujući njezinu demokratičnost i odgovornost prema svojim građanima_kama. Namjera je prikupiti informacije i odgovoriti na stvarne potrebe građana_ki.

Proces participativnog budžetiranja provodi se na razini gradova, općina ili četvrti, stoga mladi mogu predlagati projekte poput uređenja igrališta, kulturnih događanja ili digitalnih alata za zajednicu. Prednost procesa je postizanje vidljivih i mjerljivih rezultata, koji jačaju povjerenje između građana, mladih i vlasti. Mladima posebno pridonosi jer ih potiče na razmišljanje, razvijanje vještina planiranja i javnog zagovaranja.

6. Online konzultacije

Ranije u tekstu je naglašena važnost korištena digitalnih alata i platformi jer iste omogućuju širok doseg i uključivanje mladih koji možda ne sudjeluju ili su ograničeni za sudjelovanje u fizičkim događanjima. Korištenje digitalnog prostora za provedbu online konzultacija omogućuje doseg do potencijalno velikog broja mladih, brz je i jednostavan za korištenje te najviše od svega – vrlo pristupačan za mlade. Pristupanje mladima u digitalnom prostoru omogućuje laku dostupnost, no i manju razinu interakcije ili dublje rasprave. Jednako tako zahtjeva i digitalnu pismenost (što mladih, što donositelja odluka) te široku dostupnost interneta.

5. Kako participativno raditi s mladima?

Participativne ili sudioničke metode rada s mladima podrazumijevaju pristupe u kojima mladi nisu pasivni primatelji informacija, već aktivni sudionici procesa. To znači da mladi sudjeluju u procesu od trenutka postavljanja pitanja i oblikovanja tema, do izrade rješenja i donošenja odluka. Odluke se trebaju temeljiti na ravnopravnosti, dijalogu i zajedničkom učenju.

Ovakve metode rada mlade osnažuju te im pružaju samopouzdanje, pomažu u razvoju vještina kao što kritičko mišljenje, timski rad te javno izlaganje. U konačnici, one služe za učenje kroz praksu jer mladi ne samo da čuju o demokratskim procesima, već ih i izravno doživljavaju i oblikuju.

Participativne metode rada važne su i za donositelje_ice odluka, posebice na lokalnoj razini. Pomoću njih se osigurava izravno uključivanje mladih čime se postiže kreiranje relevantnijih politika, koje su kreirane na stvarnim potrebama i prioritetima mladih, čime se izbjegava donošenje mjera koje ne odgovaraju (lokalnom) kontekstu. Uključivanjem mladih pruža se veća legitimnost kasnijih odluka donositelja odluka jer se percipiraju kao pravednije i legitimnije. Participativni procesi smanjuju rizik od nesporazuma i povećavaju povjerenje mladih u institucije. U konačnici dovode do jačanja lokalne zajednice jer uključeni mladi razvijaju osjećaj odgovornosti prema zajednici. Veća odgovornost može rezultirati i većim građanskim angažmanom, češćim volontiranjem ili inicijativama korisnim za zajednicu. Povezivanje mladih i donositelja_ica odluka stvara mrežu povjerenja i suradnje koje mogu trajati i zvan formalnih oblika suradnje.

Neke od participativnih metoda rada s mladima su:

1. World cafe

World cafe je participativna metoda osmišljena za vođenje konstruktivnog grupnog dijaloga u ležernoj atmosferi. Namjera je aktivirati kolektivno sudjelovanje, međusobno dijeljenje iskustava i ideja, a ne nužno postizanje konsenzusa. Ova metoda je učinkovita jer omogućuje spremno i otvoreno sudjelovanje većeg broja osoba. Njihove ideje se međusobno „križaju“ i nadograđuju kroz rotiranje sudionika_ca, čime se izbjegava grupno razmišljanje. Osobama je sudjelovanje korisno jer potiče na kreativnost i domišljatost. Korištenje pisane ili nacrtane vizualizacije ideje pomaže osobama da se izraze, a koje se možda uvijek ne osjećaju ugodno verbalno izražavati mišljenje. Koristeći ovu metodu stvara se siguran prostor dijaloga, pogodan za rad s raznolikim i ranjivim skupinama.

World cafe se može provesti na sljedeći način:

- Prvi korak je postavka prostora, odnosno priprema nekoliko stolova, ovisno o broju tema/područja za raspravu. Na svakom stolu postaviti po jedan veći papir (A3 ili flipchart papir) te flomastere ili markere kako bi sudionici_ce mogli pisati, crtati i dodavati svoje ideje i razmišljanja dok razgovaraju.
- Nakon svake runde rasprave, sudionici_ce se rotiraju, odnosno pomiču za sljedeći stol, dok jedna osoba „domaćin stola – voditelj_ica“ ostaje kako bi prenijela novoj grupi prethodne ključne ideje i osigurala kontinuitet teme (bez ponavljanja prethodno rečenog i zapisanog).
- Kroz cijeli proces voditelj potiče otvorenost, sigurnu i podržavajuću atmosferu te čuva fokus na tematskim pitanjima.
- Nakon završetka sesije, rezultate (pisane, vizualne i/ili usmene), voditelj(i)_ica(e) analiziraju i dijele sa sudionicima_cama kako bi se osiguralo prepoznavanje njihovih doprinosa i rada na daljnjem razvoju ideje(a), odnosno dokumentiraju i sažimaju zaključke i nalaze.

2. Open Space Technology (OST)

Ova metoda koristi se za organizaciju sastanaka ili konferencija bez rigidnog dnevnog reda. Sudionici sami predlažu teme, formiraju raspored i vode rasprave, a facilitatorska uloga svodi se na postavljanje okvira i osiguravanje procesa.

OST je korisna metoda jer omogućuje samoorganizaciju i fleksibilnost. Tema, dinamika i sudjelovanje oblikuju se u stvarnom vremenu te najbolji dijelovi rasprave postaju srž programa. Koristeći ovu metodu sudionicima_cama se pruža prostor za iznošenje onoga što im je najvažnije te daje odgovornost s obzirom da mladi i donositelji_ce odluka upravljaju sudjelovanjem. Metoda ih potiče na angažman i osjećaj vlasništva nad procesom. Jednako tako je efikasna u kompleksnim

situacijama, odnosno idealna je za teme koje su hitne, složene, konfliktne ili uključuju dionike različitih profila. Što je kontekst izazovniji, metoda je snažnija.

OST se može provesti na sljedeći način:

- Definiranje centralne teme ili pitanja koje će objединiti čitav događaj.
- Na početku događanja sudionici_ce predlažu teme i zapisuju ih na zajedničku „ploču ideja“ (prethodno zalijepljen A3 ili flipchart papir na svima vidljivo mjesto).
- Svaka tema dobiva prostor (prostoriju ili stol), a sudionici_ce biraju u koje grupe će se uključiti, ovisno o svom interesu i prethodnom (ne)znanju.
- Tijekom provedbe ove metode vrijedi pravilo „zakon dvije noge“, odnosno ako u grupi u kojoj se sudionik_ca nalazi ne uči ili ne pridonosi, slobodan je prijeći u drugu grupu.
- Na kraju se izrađuje dokument koji sumira što je raspravljeno u svakoj grupi, što je uspjelo, a što nije.
- Za svaku prostoriju ili stol je potrebno osigurati facilitatora_icu grupe koji će zapisivati doprinos sudionika_ca. U manjku istoga je potrebno dogovoriti koja osoba iz grupe će biti zadužena za ovaj zadatak.

3. Participativno mapiranje

Participativno mapiranje je metoda u kojoj sudionici_ce zajednički izrađuju vizualne mape kako bi identificirali potrebe, probleme i resurse svoje zajednice. Namjera je dobiti pregled iz perspektive samih mladih, utemeljen na njihovom svakodnevnom iskustvu i opažanjima.

Ova metoda je učinkovita jer potiče sudionike_ce da razmišljaju prostorno i vizualno, što pomaže u prepoznavanju odnosa među resursima, izazovima i mogućnostima. Posebno je korisna za uključivanje mladih koji lakše izražavaju mišljenje kroz crteže, simbole i zajednički rad nego verbalno. Također stvara osjećaj zajedničkog vlasništva nad rezultatima i može poslužiti kao podloga za planiranje konkretnih intervencija.

Participativno mapiranje se može provesti na sljedeći način:

- Odabir područja koje će se mapirati (npr. cijela zajednica, kvart, škola).
- Priprema velikog papira ili digitalne platforme (npr. *Padlet*, *Google docs*) koja predstavlja osnovni plan područja.
- Sudionici_ce u manjim grupama označavaju važne lokacije, resurse, probleme ili ideje (npr. sigurnosne točke, mjesta okupljanja, nedostatke infrastrukture).
- Preporuča se korištenje simbola, boja i legendi za jasnije predstavljanje podataka.
- Nakon mapiranja, svaka grupa predstavlja svoju mapu i objašnjava razloge iza svojih oznaka.
- Facilitator_ica prikuplja sve informacije u objedinjenu mapu i bilježi ključne zaključke.

4. Youth-led workshops (radionice koje vode mladi)

Youth-led workshops su radionice koje osmišljavaju, vode i evaluiraju sami mladi. One se temelje na ideji da mladi najbolje znaju koje teme ih zanimaju i kako ih približiti svojim vršnjacima. Ova metoda je učinkovita jer potiče voditeljske vještine, jača samopouzdanje mladih te stvara prostor za razmjenu znanja među vršnjacima (*peer-to-peer learning*). Mladi u ulozi voditelja uče kako strukturirati sadržaj, potaknuti sudjelovanje i prilagoditi aktivnosti različitim potrebama sudionika_ca. Sudionici_ce radionica pak dobivaju sadržaj prezentiran na njima blizak način, što povećava motivaciju i angažman.

Youth-led workshops se mogu provesti na sljedeći način:

- Odabire se tema(e) koju mladi žele obraditi (npr. mentalno zdravlje, održivost, društveni aktivizam).
- Sljedeći korak je formiranje tima mladih voditelja_ica i definiranje ciljeva radionice.
- Radionica uključuje potom planiranje aktivnosti i metoda koje će se koristiti (grupne diskusije, praktične vježbe, *energizeri*).
- Sama radionica se provodi uz podršku mentora_ice ili facilitatora_ice, ako je potrebno.
- Evaluacija od strane sudionika_ca i voditelja_ica koristi se na kraju radionice kako bi se unaprijedile buduće iste ili slične radionice.

5. Hackathoni i ideatoni

Hackathoni i ideatoni su intenzivni, vremenski ograničeni događaji u kojima sudionici_ce rade u timovima na razvoju rješenja za konkretne izazove. Hackathoni često uključuju tehnološke projekte (npr. izrada aplikacije), dok su ideatoni fokusirani na konceptualna ili društvena rješenja.

Ova metoda je učinkovita jer potiče timski rad, kreativno rješavanje problema i brzo donošenje odluka. Dinamika natjecateljskog, ali suradničkog okruženja, motivira sudionike da svoje ideje oblikuju u konkretne prijedloge, prototipe ili projekte. Za mlade, sudjelovanje donosi iskustvo rada pod pritiskom, izlaganje rješenja pred publikom i konstruktivnog primanja povratnih informacija.

Hackathoni i ideatoni se mogu provesti na sljedeći način:

- Prvi korak je definiranje teme ili izazova koji će se rješavati (npr. kako poboljšati javni prijevoz za mlade).
- Sudionici_ce se okupljaju u timove, pri čemu je važno voditi računa o raznolikosti vještina i perspektiva.
- Metoda je predviđena za rad u intenzivnim sesijama dužih vremenskih trajanja (od 12 do 48 sati) uz dostupne mentore_ice i stručnjake_inje za svaki tim.

- Cilj metode je raditi na razvoju rješenja, ali od ideje do stvaranja prototipa ili koncepta.
- Završni koraci uključuju prezentaciju rješenja pred žirijem ili širom publikom.
- Povratne informacije su ključne kako bi sudionici_ce direktno primili evaluaciju o realnosti i ostvarivosti njihovog rješenja. Povratne informacije su važne i za daljnju razradu, popravak ako je potrebo te implementaciju rješenja.

6. Deliberacija

Deliberacija je metoda strukturirane rasprave u kojoj mladi zajednički promišljaju o društveno važnim temama i predlažu rješenja za konkretne probleme u zajednici. Temelji se na ideji da mladi imaju pravo sudjelovati u donošenju odluka koje ih se tiču te da kroz dijalog mogu razvijati argumentirano mišljenje i građansku odgovornost. Ova metoda je učinkovita jer potiče kritičko razmišljanje, aktivno slušanje i konstruktivnu komunikaciju. Sudionicima_cama daje osjećaj da su njihovi glasovi vrijedni te ih povezuje s lokalnim donositeljima odluka.

Deliberacija se može provesti na sljedeći način:

- Organizator (škola, udruga ili gradska služba) u suradnji s mladima odabire temu relevantnu za lokalnu zajednicu (npr. prostor za mlade, mentalno zdravlje, javni prijevoz).
- Mladi sudionici_ce istražuju temu (anketom, intervjuima ili terenskim radom) i pripremaju prezentaciju glavnih problema i potreba.
- Dogovara se datum i prostor (učionica, gradska vijećnica, dvorana), priprema se tehnička oprema (projektor, laptop, stolovi i stolice u krugu ili polukrugu) te prema mogućnostima pozivaju gosti (lokalni donositelji_ce odluka, stručnjaci_kinje, profesori_ce).
- Na događaju mladi predstavljaju svoja saznanja, a zatim svi sudjeluju u strukturiranoj raspravi uz pomoć voditelja_ica (facilitatora_ice) koji vodi proces, postavlja pitanja i potiče aktivno slušanje.
- Na temelju rasprave oblikuju se konkretni prijedlozi rješenja koje sudionici_ce mogu zapisati na papir, plakat ili digitalno.
- Sve izrečeno i predloženo dokumentira se (zapisnik, fotografije, video) te koristi kao podloga za daljnje zagovaračke aktivnosti ili dijalog s institucijama.

6. Kako biti inkluzivan i uključiv?

Prilikom planiranja i rada na razvoju različitih dokumenata koji se izravno ili pak neizravno odnose i tiču mladih, važno je omogućiti im stvaran utjecaj na odluke koje oblikuju njihov život, obrazovanje, zajednicu i društvo u cjelini. Ključno pitanje **„Kako uključiti mlade na inkluzivan i uključiv način u procese donošenja odluka?“** u ovom procesu (procesima) ne smije se zaboraviti je je nužno osigurati da svi mladi, bez obzira na svoje okolnosti, imaju pristup i podršku za sudjelovanje.

Kada govorimo o inkluzivnosti i uključivosti fokus nam je na takozvane mlade s manje mogućnosti: mladi iz ruralnih krajeva, mlade osobe s invaliditetom, osobe iz Romskih zajednica, LGBTIQ+ mlade, mlade u NEET statusu, mlade migrante i druge), a ne smijemo izostaviti i razmišljanje o osiguravanju jednake rodne zastupljenosti mladih. Inkluzivna participacija znači da svi imaju jednaku priliku sudjelovati, izraziti se i biti saslušani. No zašto je to važno?

Demokracija nije potpuna bez uključenja svih skupina društva, pa tako i mladih. Mlade je potrebno čuti jer imaju jedinstvenu perspektivu i žive iskustvo sadašnjih politika. Snažnije zajednice se postižu uključenjem mladih. Kada mladi kojih se to direktno tiče doprinose rješenjima, veća je vjerojatnost da će ih zajednica prihvatiti i primjenjivati. Mladi se također na taj način osnažuju. Sudjelovanjem mladi razvijaju samopouzdanje, odgovornost i osjećaj pripadnosti. Samo inkluzivno uključivanje mladih je temelj održivih i pravednih odluka. Stvaranjem prostora u kojem SVI mladi mogu sudjelovati se gradi demokracija koja ne isključuje nikoga.

Pet je **ključnih principa** za postizanje inkluzivnog uključivanja mladih:

1. Dostupnost i pristupačnost - Informacije i procesi moraju biti razumljivi i dostupni svima: jezično, fizički, digitalno i kontekstualno (npr. izbjegavanje birokratskog jezika, dostupnost prostora za osobe s invaliditetom, osiguranje prijevoza iz ruralnih područja).

2. Raznolikost i reprezentativnost - Važno je aktivno uključivati različite skupine mladih, ne samo „najglasnije“ ili „najaktivnije“. Potrebno je mapirati tko nedostaje u prostorima odlučivanja i poduzeti konkretne korake da ih se uključi.

3. Siguran prostor i poštovanje - Mladi trebaju osjećati da su dobrodošli, da se njihovo mišljenje uvažava i da neće biti osuđivani. Posebna pažnja treba se dati rodno osjetljivom i interkulturalnom pristupu.

4. Stvarni utjecaj (ne samo simbolika) - Sudjelovanje mladih ne smije biti “ukras” ili formalnost. Njihovi prijedlozi trebaju imati stvaran utjecaj, biti uključeni u odluke i proračune, uz jasan povratni odgovor što je s njima napravljeno.

5. Podrška i osnaživanje - Sudjelovanje nije prirodno dano, odnosno mladima često treba pomoć da razumiju procese i razviju vještine. Treba im ponuditi edukacije, mentorstvo, vršnjačku podršku i jasne upute kako mogu doprinositi.

Nekoliko je **ključnih koraka** za uključivo uključivanje mladih u procese donošenja odluka i dijalog s donositeljima_cama odluka:

1. Priprema prostora i procesa - Osigurajte fizički, digitalni i komunikacijski prostor u kojem svi mladi mogu sudjelovati. Pripremite informacije na razumljivom jeziku. A za kraj je potrebno razmisliti: tko sve sjedi za stolom? Tko nedostaje i kako ga uključiti?

2. Uspostava odnosa povjerenja - Stvarno uključivanje mladih ne počinje pozivom na sastanak. Potrebno je graditi i izgraditi odnos kroz redovitu suradnju, dijalog i prepoznavanje njihovih potreba. Mlade je potrebno pitati kako žele biti uključeni, što im je važno i kako im se može olakšati sudjelovanje.

3. Korištenje participativnih metoda - Metode poput deliberacije, *world cafea*, participativnog mapiranja, *open space technology* i sličnih, omogućuju uključivanje različitih mladih, uz različite razine angažmana. Preporuka je koristiti offline i online alate, pogotovo za mlade iz udaljenih područja (otoci, ruralna područja) i mlade sa smanjenom mogućnošću kretanja.

4. Jasni rezultati i povratna informacija - Mladi moraju znati što se dogodilo s njihovim doprinosom. Povratnu informaciju (pisanu, vizualnu ili usmenu) je potrebno osigurati te objasniti sljedeće korake. Mladi se trebaju uključiti i u provedbu donesenih odluka, a ne samo u njihovo oblikovanje.

5. Sustavna uključenost - Savjeti mladih, studentski zborovi, vijeća učenika, partnerstva i suradnje s udrugama mladih primjeri su kako osigurati dugoročne mehanizme uključivanja između donositelja_ica odluka i mladih. Predstavnike_ce mladih je potrebno uključiti u radna tijela, povjerenstva i procese izrade politika na nacionalnoj i lokalnoj razini.

I za kraj, ključne poruke za **DONOSITELJE ODLUKA** su:

STVARAJTE PARTNERSTO S MLADIMA

- Ne radite *za mlade*, nego *s mladima*.
- Mladi nisu samo korisnici politika i programa, već aktivni građani i građanke te ravnopravni partneri u donošenju odluka. Uključivanje mladih od samog početka osigurava da rješenja budu relevantna, inovativna i održiva.

UKLJUČITE UDRUGE MLADIH/ZA MLADE I RADNIKE_CE

- Udruge mladih/za mlade i radnici_ce s mladima su posrednici koji imaju povjerenje mladih i znaju kako facilitirati i voditi ove procese.
- Oni imaju povjerenje mladih, poznaju njihove potrebe i načine komunikacije te posjeduju vještine potrebne za facilitiranje procesa. Kao posrednici, mogu povezati institucije i mlade te osigurati da glas mladih dođe do onih koji odlučuju.

Poruke za MLADE OSOBE su:

Tvoje mišljenje vrijedi!

Traži priliku za sudjelovanje i pozovi druge da se uključe. Aktivno sudjelovanje donosi promjene. Bilo da se radi o školi, lokalnoj zajednici ili nacionalnim procesima, važno je da koristiš svoj glas i ohrabriš svoje vršnjake i vršnjakinje da se priključe.

Pitaj, propituj, predlaži!

Zapamti da tvoj glas mijenja stvari. Postavljaj pitanja, traži objašnjenja i predlaži rješenja. Kroz kritičko razmišljanje i aktivno uključivanje možeš doprinijeti stvaranju društva koje bolje odgovara potrebama mladih i budućih generacija.

Informiraj se i educiraj!

Znanje ti daje snagu da jasnije izraziš svoje stavove i predložiš kvalitetna rješenja.

Budi uporna i strplji!

Promjene se ne događaju preko noći, ali svaki tvoj korak, svako pitanje i svaka ideja pomiče stvari naprijed.

Njegovaj solidarnost i tolerantnost!

Podržavaj i zastupaj ne samo svoje vlastite, već i interese onih koji se možda sami ne mogu izboriti za sebe.

Prepoznaj svoje uspjehe!

Slavi male pobjede jer one grade motivaciju za veće promjene i uključenje još više mladih u zajedničku borbu.

7. Umjesto zaključka, kontrolna lista?

Za kraj brošure donosimo „kontrolnu listu“ koja je osmišljena kao praktični alat za donositelje odluka. Njezin cilj je pomoći pri procjeni osiguranja svih ključnih uvjeta za **smisleno, inkluzivno i učinkovito uključivanje mladih** u procese donošenja odluka na lokalnoj razini. Lista je namijenjena ponajviše donositeljima_cama odluka (gradskim vlastima, regionalnim vlastima, rukovodstvu škola i učeničkih domova, voditeljima_cama ustanova te drugim donositeljima_cama na lokalnoj razini), ali i mladima kako bi mogli razmisliti i provjeriti jesu li svi uvjeti ispunjeni.

Preporuka je koristiti ovu listu kao alat za provjeru: **prije, tijekom i nakon** procesa u kojem se uključuju mladi (planiranje i provedbe aktivnosti) kako bi se osiguralo stvaranje prostora za stvarnu participaciju, a ne samo simboličan poziv. Važna poruka je da čak i ako nisu ispunjeni svi kriteriji, potrebno je osvijestiti i razmisliti zašto i kako ih ispuniti već idući put. Ova lista nije „kazna“ već alat za učenje i napredak!

Kontrolna lista:	DA	NE	Bilješke/ napomena
1. Pozvali smo mlade da sudjeluju od samog početka procesa (ne samo kad je sve već odlučeno)			
2. Uključili smo raznolike skupine mladih (npr. mlade iz ruralnih krajeva, mlade s invaliditetom, LGBTIQ+ mlade, Rome, migrante itd.)			
3. Koristili smo metode i formate koji su prilagođeni mladima (npr. deliberacija, world café, participativno mapiranje, youth-led radionice)			
4. Pripremili smo prostor i vrijeme prilagođeno mladima (npr. izvan školskog vremena, pristupačni prostori)			
5. Osigurali smo razumljiv jezik i vizualnu podršku (izbjegavanje birokratskog jezika, upotreba infografika, videa)			
6. Osigurali smo siguran, inkluzivan i poticajan prostor za izražavanje mišljenja (bez osuđivanja, uz međusobno poštovanje)			
7. Angažirali smo škole, udruge mladih i radnike_ce s mladima kao partnere u uključivanju mladih			
8. Pokrili smo troškove mladima ako je bilo potrebno (putni troškovi, hrana, pristup internetu itd.)			

Kontrolna lista:	DA	NE	Bilješke/ napomena
9. Pripremili smo mentore ili facilitatora koji podržava mlade tijekom procesa			
10. Osigurali smo edukaciju mladima o procesu u kojem sudjeluju (što je tema, koja su pravila, koja je njihova uloga)			
11. Dali smo mladima povratnu informaciju o tome što se dogodilo s njihovim prijedlozima			
12. Mladima je omogućeno da sudjeluju i u provedbi odluka (ne samo u izradi)			
13. Dokumentirali smo proces (zapisnik, fotografije, evaluacija, zaključci)			
14. Isplanirali smo nastavak suradnje s mladima (npr. ponovni susret, savjetodavno tijelo, nastavak aktivnosti)			
15. Mladi su dobili priznanje za svoj doprinos (potvrda, pohvala, vidljivost u izvještaju ili javnosti)			

8. Literatura

1. Brander, P., et al. (2023). Compass: Manual for human rights education with young people (rev. ed.). Council of Europe. <https://rm.coe.int/compass-eng-rev-2020-web/1680a08e40>
2. Council of the European Union. (2018). Rezolucija Vijeća o strategiji Europske unije za mlade za razdoblje 2019.–2027. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>
3. Geudens, T. (2014). Growing inclusion & participation: An inspirational guide to setting up inclusive & participative strategic partnerships in the youth field. NIFSP-Erasmus+ Youth National Agency. <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3094/GrowingInclusionParticipation.pdf>
4. Tukara Komljenović, J., & Miličević, J. (2023). Nova generacija mladih: Analiza uključenosti mladih u donošenje odluka. Mreža mladih Hrvatske. https://www.mmh.hr/uploads/publication/pdf/124/MMH_Analiza.pdf
5. Tukara Komljenović, J., & Šimac, S. (2023). Moja priča o ciljevima za mlade. Mreža mladih Hrvatske. https://www.mmh.hr/uploads/publication/pdf/120/Moja_pri%C4%8Da_o_ciljevima_za_mlade_finale.pdf
6. United Nations. (2023). Meaningful youth engagement in policymaking and decision-making processes (Policy Brief No. 11). <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-youth-engagement-en.pdf>
7. Walker-Dawson, C. (2021). Inclusion toolbox: A guide on inclusive practices. Council of Europe. <https://rm.coe.int/inclusion-toolbox-final/1680a9173e>

Mreža mladih Hrvatske

Selska cesta 112c, 10000 Zagreb

www.mmh.hr

info@mmh.hr

